

Biện pháp phát triển năng lực dạy học tích hợp cho sinh viên ngành Giáo dục tiểu học

Kiều Mạnh Hùng*, Nguyễn Văn Thà**

*TS. Khoa Giáo dục Tiểu học, Trường ĐH Sư phạm - ĐH Đà Nẵng

**TS. Tổ Toán, Trường THPT Hòa Vang, Tp Đà Nẵng

Received: 17/6/2022; Accepted: 24/6/2022; Published: 29/6/2022.

Abstract: Integrated teaching methods help students think, perceive problems systematically and logically; see the dialectical relationship between knowledge in the classroom as well as relate them to real life. In this paper, we propose a number of solutions to develop the capacity of integrated teaching for students majoring in Primary Education, College of Education – the University of Danang.

Keywords: Capacity, integrated teaching, solutions, primary education.

1. Đặt vấn đề

Ngày nay chúng ta đang sống trong một thế giới mà các môn khoa học thâm nhập và đan xen trong một thể thống nhất, do đó đòi hỏi con người phải đa năng. Nếu HS tiếp cận khái niệm một cách rời rạc thì có nguy cơ trở thành những người “mù chữ chức năng”, nghĩa là có khả năng lĩnh hội những kiến thức trong nhà trường nhưng không có khả năng vận dụng chúng trong cuộc sống hàng ngày. Dạy học tích hợp (DHTH) là một trong những xu thế dạy học (DH) hiện đại. Giáo viên (GV) tiểu học có năng lực DHTH là biết tổ chức hoạt động của một nhóm, một lớp học ở trường tiểu học, biết lập kế hoạch DH phù hợp, biết đánh giá chất lượng công việc của bản thân,... GV không chỉ có chức năng truyền thụ kiến thức và thông tin cho HS mà còn phải là người hướng dẫn các em biết sử dụng những gì chúng học được vào tình huống thực tiễn cuộc sống.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Sơ lược về dạy học tích hợp

- **Khái niệm:** Có nhiều quan điểm về DHTH, theo Từ điển Tiếng Việt: “Tích hợp là lắp ráp, kết nối các thành phần của một hệ thống để tạo nên một hệ thống đồng bộ”. Theo Trần Bá Hoành [3], “Tích hợp là sự kết hợp một cách hữu cơ, có hệ thống các kiến thức (khái niệm) thuộc các môn học khác nhau thành một nội dung thống nhất, dựa trên cơ sở mối quan hệ về lí luận và thực tiễn được đề cập trong các môn học đó”. Ở đây chúng tôi hiểu: DHTH là quá trình DH mà ở đó các nội dung, hoạt động dạy kiến thức, kĩ năng, thái độ được tích hợp với nhau trong cùng một nội dung và hoạt động DH để hình thành và phát triển năng lực cho người học.

Như thế, trong DH, tích hợp có thể được coi là sự liên kết các đối tượng giảng dạy, học tập trong cùng một kế hoạch hoạt động để đảm bảo sự thống nhất, hài hòa, trọn vẹn của hệ thống DH nhằm đạt mục tiêu DH tốt nhất.

- Các hình thức tích hợp trong DH: Hình thức đầu tiên trong DHTH là tích hợp nội môn (tích hợp trong một môn học), mức độ cao hơn là tích hợp đa môn (lồng ghép, liên hệ), tiếp đến là tích hợp liên môn, cuối cùng và cũng là mức độ cao nhất là tích hợp xuyên môn (hòa trộn).

- Năng lực DHTH: Năng lực DHTH của GV là năng lực thiết kế chương trình, chủ đề DHTH và tổ chức DH, kiểm tra, đánh giá hiệu quả nhằm phát triển năng lực của HS.

Năng lực DHTH được đánh giá theo 4 khía cạnh.

+ Năng lực xây dựng nội dung kiến thức tích hợp: Ở đây SV cần biết cách trình bày và phân tích bản chất của DHTH, phân tích được xu hướng DHTH từ đó nhận ra tính tất yếu của DHTH các khoa học ở nhà trường. SV biết vận dụng kiến thức trong chương trình, vận dụng phối hợp những kiến thức liên môn như tự nhiên, xã hội, mỹ thuật, âm nhạc,... để chọn nội dung tích hợp phù hợp dưới dạng một bài hay một chủ đề. SV biết vận dụng kiến thức về DHTH để nhận xét chương trình môn học phổ thông hiện hành. Biết lập ma trận thể hiện nội dung kiến thức tích hợp trong chương trình.

+ Năng lực lựa chọn và sử dụng phương pháp, hình thức DHTH: Trên cơ sở nội dung kiến thức, SV chọn lựa các phương pháp, hình thức DH phù

hợp, biết soạn và triển khai kế hoạch DHTH một chủ đề hay một bài cụ thể. SV nêu được các điều kiện để đảm bảo DHTH.

+ Năng lực kiểm tra, đánh giá trong DHTH: SV biết cách kết hợp đánh giá quá trình và đánh giá xác nhận. Biết sử dụng các công cụ kiểm tra, đánh giá như bài kiểm tra, vấn đáp, kiểm tra trực tiếp, bảng kiểm quan sát,...

2.2. Vai nét về thực trạng bồi dưỡng năng lực dạy học tích hợp của sinh viên ngành Giáo dục Tiểu học ở Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Để đánh giá về thực trạng bồi dưỡng năng lực DHTH của SV ngành Giáo dục Tiểu học ở Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng, chúng tôi đã phát phiếu khảo sát 332 SV đang theo học năm thứ hai, thứ ba và thứ tư chuyên ngành Giáo dục Tiểu học. Chúng tôi rút ra một số kết luận: Hầu hết SV chịu khó, năng động; ham học hỏi, thích tìm tòi - khám phá trong học tập và nghiên cứu khoa học. Tuy nhiên khi hỏi về chương trình giáo dục ở các trường tiểu học thì kết quả khảo sát cho thấy có khoảng 80% hiểu và nắm được, số còn lại trả lời là không hoặc chưa rõ. Về năng lực DHTH thì hầu hết các em chưa thực sự chú trọng, việc bồi dưỡng nâng cao năng lực DHTH gần như không có.

Bên cạnh năng lực DHTH thì một số kỹ năng cơ bản khác của SV như: kỹ năng sử dụng công nghệ thông tin, kỹ năng sử dụng các phương tiện DH, kỹ năng lựa chọn và sử dụng các hình thức tổ chức DH hay kỹ năng giao tiếp sư phạm đều tự đánh giá ở mức trung bình, rất ít SV tự đánh giá ở mức khá và mức tốt. Khi hỏi về một số đề xuất của SV để nâng cao năng lực DHTH thì phần lớn SV đề nghị tăng số tiết của học phần Rèn luyện kỹ năng giao tiếp sư phạm, Thực hành ở tiểu học, như thế SV mới có cơ hội được làm quen với HS, với chương trình giáo dục tiểu học cũng như tìm hiểu cách thức để xây dựng kế hoạch, thiết kế và tổ chức các hoạt động giáo dục ở trường học,...

Mặc dù đa số SV thấy được tầm quan trọng của DHTH đối với sự phát triển toàn diện cho HS ở trường tiểu học. SV có những hiểu biết nhất định về DHTH nhưng bên cạnh đó thì vẫn còn nhiều SV chưa thật sự tự tin với khả năng của mình.

2.3. Một số biện pháp phát triển năng lực dạy học tích hợp cho sinh viên ngành Giáo dục Tiểu học, Trường Đại học Sư phạm – Đại học Đà Nẵng

Biện pháp 1: Hướng dẫn SV tiếp cận lý thuyết về DHTH

Cơ sở đào tạo và giảng viên cần giúp SV nắm nội dung, đặc điểm, ý nghĩa và các cách DHTH từ đó SV biết cách chọn nội dung, phương pháp và hình thức thông qua việc chọn mục tiêu tích hợp phù hợp.

GV cần cung cấp tài liệu về DHTH và những địa chỉ website để SV tự tìm hiểu, tự nghiên cứu. Cần có các câu lạc bộ để tạo sân chơi, để SV trao đổi, học tập lẫn nhau.

Biện pháp 2: Hướng dẫn SV thiết kế chủ đề tích hợp: Để thực hiện biện pháp này, chúng ta tiến hành theo các bước sau:

Bước 1: Hướng dẫn SV lựa chọn chủ đề DHTH ở trường tiểu học: Chủ đề có thể do GV xác định hoặc xuất phát từ nhu cầu của môn học. Khi lựa chọn và thiết kế chủ đề cần lưu ý một số điểm như: Chủ đề phải có sự tích hợp các lĩnh vực khoa học tự nhiên và khoa học xã hội; tích hợp kiến thức từ nhiều môn học khác nhau; kiến thức được cung cấp theo nguyên tắc đồng tâm và phát triển từ gần đến xa, từ đơn giản đến phức tạp, kiến thức mở rộng dần theo độ tuổi; phải tạo cơ hội cho HS tích cực tham gia vào hoạt động tìm kiếm.

Bước 2: Hướng dẫn SV cách xây dựng mục tiêu DH của chủ đề tích hợp: Ở bước này chúng ta cần xác định mục tiêu về kiến thức, nội dung cốt lõi, các năng lực cần hình thành cho HS. Mục tiêu chủ đề gồm 3 thành tố: kiến thức, kỹ năng, thái độ. Khi xác định nội dung tích hợp cần chú ý đến kỹ năng và thái độ ẩn chứa trong bài. Mục tiêu của chủ đề tích hợp phải dựa trên chuẩn kiến thức, kỹ năng cần đạt của Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành.

Bước 3: Hướng dẫn SV cách xác định kiến thức cần thiết để giải quyết vấn đề: Trước hết cần hướng dẫn SV hệ thống hóa nội dung của chủ đề, xác định phương pháp DH chủ yếu, các thiết bị DH và cơ sở tích hợp.

Bước 4: Hướng dẫn SV lập kế hoạch DH chủ đề: Sau khi đã xây dựng chủ đề DHTH, dựa trên nội dung kiến thức, phương pháp DH, SV phải xác định những yêu cầu cần chuẩn bị, phải biết cách xây dựng tiến trình DH, cụ thể hóa những nội dung thành các hoạt động của GV và hoạt động của HS. Với mỗi hoạt động trong bài học, cần xác định được kiến thức trọng tâm. Khi lập kế hoạch, cần chú ý xây dựng mục lục về hoạt động cụ thể ở từng góc; phải dựa vào đặc điểm cá nhân của HS để có sự đan cài, lồng ghép tích hợp các hoạt động cụ thể khi thực hiện theo chủ đề.

Bước 5: Triển khai kế hoạch DH và cách thức kiểm tra - đánh giá: Sau khi xây dựng chủ đề DHTH, GV hướng dẫn SV trình bày trước nhóm, trước lớp,

các bạn khác quan sát và đánh giá chủ đề tích hợp cũng như đặt câu hỏi, đề xuất ý kiến góp ý của mình. SV tiếp thu ý kiến đóng góp xây dựng của GV hướng dẫn và các chuyên gia,... chỉnh sửa và hoàn thiện chủ đề DHTH.

Biện pháp 3: Hướng dẫn SV xác định và vận dụng các phương pháp DH để tổ chức hoạt động giáo dục tích hợp theo chủ đề ở trường tiểu học

Trước hết chúng ta phải xác định phương pháp DH theo hướng tích hợp là dựa trên qua điểm “lấy HS làm trung tâm”, HS là đối tượng quyết định đến việc học tập. Người giáo viên là người điều khiển, định hướng HS, cùng tham gia, khám phá, cùng giải quyết và cùng đi tới những kết luận cụ thể.

Triển khai và vận dụng phương pháp DHTH theo chủ đề phải linh hoạt, mềm dẻo phù hợp với điều kiện của từng vùng miền, từng trường, từng lớp. Khi sử dụng các phương pháp DH, GV cần tạo điều kiện cho HS được hoạt động, trải nghiệm trong các hoạt động một cách chủ động, sáng tạo. Có như vậy mới giúp HS phát huy được sở trường và khả năng vốn có để góp phần hình thành và phát triển nhân cách trẻ toàn diện cả về thể chất, tinh thần và trí tuệ.

Biện pháp 4: Hướng dẫn SV triển khai thực hiện hoạt động DHTH ở trường tiểu học

Sau khi đã lựa chọn chủ đề, GV hướng dẫn SV triển khai tổ chức hoạt động DHTH theo các bước sau:

Bước 1: Hướng dẫn SV cách giới thiệu chủ đề (mở chủ đề): Giáo viên có thể sử dụng nhiều phương pháp để dẫn dắt HS hướng vào chủ đề một cách tự nhiên, logic như trò chuyện, tạo tình huống, thông qua bài hát hoặc bài thơ, trò chơi,...

Bước 2: Hướng dẫn SV cách triển khai hoạt động khám phá chủ đề: Giáo viên tổ chức cho HS khám phá chủ đề thông qua các hoạt động mang tính tích hợp như: hoạt động ngoài trời, hoạt động góc, hoạt động vui chơi,... Những nội dung cần thiết có thể lặp lại ở các mức độ cao hơn và được đặt trong mối quan hệ với các chủ đề khác.

Trong các hoạt động đều được tích hợp để phát triển cả năm lĩnh vực: Phát triển thể chất, phát triển nhận thức, phát triển ngôn ngữ, phát triển tình cảm xã hội và phát triển thẩm mỹ.

Bước 3: Hướng dẫn SV cách triển khai hoạt động đóng chủ đề: Sau khi hoàn thành các nội dung của chủ đề và trước khi chuyển sang một chủ đề mới, giáo viên lên kế hoạch đóng lại chủ đề theo nhiều cách khác nhau.

Biện pháp 5: Hướng dẫn SV đánh giá kết quả hoạt

động theo chủ đề

Đánh giá kết quả hoạt động của HS có vai trò quan trọng then chốt vì dựa trên kết quả đánh giá, giáo viên có thể xác định được chất lượng và hiệu quả phương pháp, biện pháp và hình thức tổ chức, phát hiện ra những thiếu sót, tồn tại để điều chỉnh và khắc phục. Để đánh giá hoạt động của HS, trước hết giáo viên phải xác định rõ yêu cầu đối với từng HS. Vì thế, để SV biết cách đánh giá kết quả của HS, chúng ta cần hướng dẫn SV thực hiện theo các bước sau:

Bước 1: Hướng dẫn SV thu thập thông tin theo hướng xác định những hiểu biết, kỹ năng hoạt động của HS. Có hai cách thu thập thông tin: *Cách thứ nhất*, quan sát theo dõi thường xuyên hành vi và hoạt động của HS hoặc xem xét sản phẩm của HS trong các hình thức hoạt động. *Cách thứ hai*, đưa ra các câu hỏi, trò chơi, những tình huống, bài tập trắc nghiệm,... cho HS thực hiện và đánh giá kết quả.

Bước 2: So sánh kiến thức, kỹ năng hiện tại của HS với các mức độ trước đó.

Bước 3: So sánh kiến thức, kỹ năng hiện tại của HS với mục tiêu, yêu cầu cần đạt.

3. Kết luận

Để các biện pháp phát triển năng lực DHTH cho SV ngành Giáo dục Tiểu học đạt hiệu quả, đáp ứng được năng lực DH của người GV tương lai đòi hỏi các cấp quản lý, đội ngũ GV phải không ngừng tổ chức các hoạt động trang bị kiến thức về tích hợp, cách thức vận dụng phối hợp kiến thức liên môn cho SV. Hướng dẫn SV cách sử dụng phương pháp DH theo dự án để xây dựng các chủ đề DH, hướng dẫn SV biết cách soạn và triển khai kế hoạch DHTH một chủ đề cụ thể, làm cho SV thấy được tính tất yếu của DHTH các môn khoa học tự nhiên ở trường tiểu học.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Văn Biên (2014), *Tài liệu bồi dưỡng giáo viên về “Xây dựng chuyên đề tích hợp”*. Hà Nội.
2. Mai Thị Lê Hải (2020), *Dạy học tích hợp Lịch sử, Địa lí địa phương trong môn Lịch sử, Địa lí cho học sinh tiểu học tỉnh Phú Yên*, Luận án Tiến sĩ Khoa học Giáo dục, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội.
3. Trần Bá Hoàn (2013), *Dạy học tích hợp*, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam.
4. Ngô Minh Oanh (2015), *Thực trạng dạy học tích hợp, dạy học phân hóa hiện nay và đề xuất phát triển chương trình sách giáo khoa cho giáo dục đào tạo sau năm 2015*, Kỷ yếu hội thảo Đại học Sư phạm Hà Nội.